

Znanje opće populacije o nasilju nad starijim osobama u obitelji

Vučica, Antoaneta

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Dental Medicine and Health Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:243:105333>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Dental Medicine and Health Osijek
Repository](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA DENTALNU MEDICINU I ZDRAVSTVO
OSIJEK

Diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo

Antoaneta Vučica

ZNANJE OPĆE POPULACIJE O
NASILJU NAD STARIJIM OSOBAMA U
OBITELJI

Diplomski rad

Slavonski Brod, 2021.

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA DENTALNU MEDICINU I ZDRAVSTVO
OSIJEK**

Diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo

Antoaneta Vučica

**ZNANJE OPĆE POPULACIJE O
NASILJU NAD STARIJIM OSOBAMA U
OBITELJI**

Diplomski rad

Slavonski Brod, 2021.

Rad je ostvaren na Fakultetu za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek

Mentor rada: doc. dr. sc. Štefica Mikšić. mag. med. techn.

Rad ima: 28 stranica, 6 tablica

Znanstveno područje: Biomedicina i zdravstvo

Znanstveno polje: Javno zdravstvo i zdravstvena zaštita

Znanstvena grana: Javno zdravstvo

Predgovor/zahvala

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Štefci Mikšić mag. med. techn. koja je pratila cjelokupni proces, nastanak i izradu ovoga rada, jednako tako me svojim stručnim savjetima i znanjem obogaćivala te usmjeravala u izradi rada.

Jednako tako zahvaljujem i svom kolegi Daliboru Ivanešiću mag. med. techn. na pruženoj velikoj pomoći, savjetu i podršci.

Zahvaljujem svojoj obitelji na podršci te radnim kolegama koji su mi maksimalno izlazili u susret.

Zahvaljujem se i svim sudionicima koji su sudjelovali u istraživanju.

„Svatko želi dug život,
ali nitko ne bi htio biti stvar.”

(J. Swift)

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Starenje.....	2
1.2. Nasilje u obitelji	2
1.3.1. Fizičko nasilje.....	3
1.3.2. Psihičko nasilje.....	3
1.3.3. Materijalno nasilje.....	4
1.3.4. Spolno nasilje	5
1.3.5. Socijalno nasilje	5
2. CILJ.....	6
3. ISPITANICI I METODE	7
3.1. Ustroj studije	7
3.2. Ispitanici	7
3.3. Metode.....	7
3.4. Statističke metode.....	8
4. REZULTATI.....	9
5. RASPRAVA.....	16
6. ZAKLJUČAK	20
7. SAŽETAK.....	21
8. SUMMARY	22
9. LITERATURA.....	24
10. ŽIVOTOPIS	26
11. PRILOZI.....	28

1. UVOD

Nasilničko ponašanje u obitelji karakteriziramo kao splet ponašanja i ophođenja kojemu je u cilju koordinacija i upravljanje starijim osobama primjenom grubosti, maltretiranja i uznemiravanja te manipuliranja i ponižavanja. Većinom ugrožava krhke kategorije ljudi djecu, žene i starije osobe. Izživljavanje i manipuliranje zrelijim ljudima definira se kao svako ponašanje, u konceptu društvenih odnosa razumijevanja i povjerenja kojse šteti starijoj osobi. Nasilno ponašanje se odnosi na fizičko nasilje, maltretiranje i/ili zanemarivanje koje starije osobe mogu doživjeti od bračnog para, djece, skrbnika, rodbine, djelatnika stručnih službi ili osoba u poziciji moći i povjerenja (1). Starija životna dob je pametna, inspirativna i ugodna stvar. Istina je da te postupno potiskuje s pozornice i scene života, ali isto tako daje komfornu funkciju promatrača u prvim redovima (2). U prošlosti su starije osobe zauzimale povlaštene položaje kako u obitelji tako i u društvu, dok se u novijoj i modernijoj povijesti sve češće pojavljuje šikaniranje i zapostavljanje ostarjelih ljudi. Zlostavljanje ostarjelih osoba postaje vlastiti, obiteljski i neosporno globalni paradoks koji ograničava fizički, psihički, mentalni i ekonomski standard života zlostavljane starije osobe. Shodno tome borba protiv neprijateljskog ponašanja prema ljudima zrele životne dobi je ključan element kako bi se starijim osobama osigurala dostojanstvena i spokojna smrt (3). Zlostavljanje starijih osoba podrazumijeva svako djelovanje koje destruktivno i nepoželjno utječe na starije osobe.

Tijekom prošlosti nasilje nad starim osobama u obitelji smatralo se isključivo osobnim problemom. U današnje vrijeme podaci ukazuju na opće prihvaćene norme ljudskih prava te tako nasilje nad starijima u obitelji nije samo privatni problem.

Porast životnog standarda te bolja zdravstvena zaštita dovela je do prolongiranja životnog vijeka i do sve većeg broja osoba starijih od 65 godina. Shodno parametrima svjetskih institucija starost se može podijeliti na nekoliko životnih ciklus: novija životna dob, gornja životna dob i dublja životna dob.

Populacija starije životne dobi podrazumijeva karakterističnu, osjetljivu i krhku kategoriju ljudi, a njihov se omjer kontinuirano, svakodnevno i rapidno povećava. Relevantni izvještaji UN-a govore o povećanju starije populacije za 2 % na godišnjoj razini (4). Procjenjuje se kako je na svijetu svaki šesti čovjek stariji od 65 godina. U 90 % slučajeva nasilja nad starijim osobama izvršitelj nasilnog čina dolazi iz obitelji i njegov je član.

Starije osobe tj. žrtve nasilja često osjećaju strah i stid i ne žele priznati da njihovi bližnji vrše nasilje nad njima pa je to stoga strogo čuvana tajna u obitelji. Nasilje u obitelji je najvećim djelom prikriveno i tajanstveno te je svojevrsan motiv i imperativ ustanoviti i registrirati disbalans nasilničkog ponašanja kao i spriječiti isto.

1.1. Starenje

Sazrijevanje je biološka, zdrava i prirodna karakteristika koja je nepovratan individualan proces cijelog ljudskog bića kod kojeg napreduje različitom brzinom i dinamikom. Starenje počinje samim začećem i traje sve do smrti. Kako čovjek stari tako se događaju mnoge promjene u organizmu što dovodi do gubljenja i slabljenja funkcija tako da se u starosti javljaju brojne kronične bolesti, a samim time i lošija kvaliteta života te slabije životne sposobnosti.

Gerontologija je jedna od disciplina medicine koja se bavi problemima i procesima starenja. U nastojanjima pronalaženja i kreiranja prave suštine starenja, nerijetko se raspoznaje bazično i dominantno sazrijevanje. Bazično starenje, katkada smatrano reverzibilno starenje koje se fokusira na uobičajene, fiziološke aspekte koji su specificirani u prirodnim i genetskim utjecajima, koji su svakodnevni i posljedica su evoluiranja i vremenskog odmaka. Dominantno starenje oslanja se na tjelesne turbulencije i smanjenje funkcija s vremenom obuhvaćajući loše zdravstveno stanje, čimbenike okoline i djelovanje (5).

1.2. Nasilje u obitelji

Obitelj se često poistovjećuje s mjestom gdje se pruža bezuvjetna ljubav, toplina, mjesto sreće, sigurnosti i podrške (6).

Pojam obiteljsko zlostavljanje formalno se započinje upotrebljavati 1881. godine kada se ustavom ograničava i oduzima pravo i sloboda životnog partnera da vrši nasilje nad suprugom i djecom (7).

U sklopu obiteljskog nasilja tijekom povijesti događale su se i okolnosti zlostavljanja vlastitih roditelja radi lakšeg i efikasnijeg stjecanja nasljednih prava i stjecanja imovine.

Nasilje djece nad roditeljima kao element obiteljskog nasilja prilično je novo područje empirijskog ispitivanja (6). Starije osobe sačinjavaju posebno krhku i kompleksnu skupinu ljudi i kao takvi često su podložni nasilnim činovima o kojima se nedovoljno govori, piše i pridaje važnosti. Zlostavljanje nad starijim osobama u današnjem svijetu prožeto je velikim brojem zagonetki i misterija iz više čimbenika kao što su: stid i strah, osjećaj bespomoćnosti, osjećaj krivnje da nešto nisu dobro napravili te strah od posljedica ako otkriju svoju situaciju. Svjetska zdravstvena organizacija nasilje percipira kao individualan i opetovan postupak ili izostanak adekvatnog postupka koji se javlja kada postoji povjerenje te kada taj postupak uzrokuje štetu patnju, teškoću i traumu starijoj osobi (8).

1.3. Vrste nasilja nad starijim osobama

Vrste nasilja nad starijim osobama su mnogobrojne a neke od njih su:

- fizičko nasilje
- psihičko nasilje
- materijalno nasilje
- spolno nasilje
- socijalno nasilje.

1.3.1. Fizičko nasilje

Fizičko nasilje definira se kao svjesna primjena tjelesne snage koja uzrokuje fizičke traume, patnju i bol pri čemu mogu nastati ozljede koje ne moraju biti uočljive kao što su šamaranje, štipanje ili grubo ophođenje prema starijim osobama (9).

Fizičko nasilje može se kretati od krajnje blagog udaranja do opasnih i bolnih povreda te do samoga pokušaja ubojstva i ubojstva (14).

1.3.2. Psihičko nasilje

Psihičko ili emocionalno nasilje svodi se na konstantnu i neprekidnu uporabu prijetnji, vrijeđanje, ucjenjivanje i uznemiravanje, psovanje i podrugivanje te druge aspekte mentalne brutalnosti i nečovječnosti (9).

Psihičko nasilje može podrazumijevati i ignoriranje starije osobe kao individue i kao čovjeka kojega zlostavljač može zastrašivati i zbunjivati.

Psihičko nasilje može se definirati i kao netjelesno zlostavljanje koje je kod žrtve nasilja uzrokovalo tegobu i narušen dignitet zlostavljane starije osobe (13).

Psihičko nasilje dovodi do psihičke agresije koja uzrokuje doživljaj straha, nezaštićenosti i zanemarenosti, povrede i kršenja dostojanstva, verbalno zlostavljanje i psovanje (18).

1.3.3. Materijalno nasilje

Materijalno zlostavljanje često se smatra jednim od najzastupljenijih oblika zlostavljanja starijih osoba i samim time podrazumijeva velik društveni problem za ranjive starije osobe (10). Osim uskog kruga obitelji, počinitelji zlostavljanja mogu biti i potpuni stranci koji ciljano traže starije osobe kako bi nad njima izvršili materijalno zlostavljanje. Materijalno zlostavljanje pojavljuje se pod raznim pojmovima. Nešto što je redovito je da zlostavljač materijalnog nasilja oduzima imovinu starijoj osobi te ju prisvaja sebi u korist upotrebljavajući prinudne i nasilne metode. Svjetska zdravstvena organizacija je 2002. godine prepoznala materijalno nasilje kao nezakonito i neadekvatno korištenje materijalnih sredstava starijih osoba (8).

Materijalno nasilje može sadržavati:

- otuđivanje novca starije osobe i mjesečnog prihoda
- prodaja stambenog objekta bez pristanka starije osobe
- iznuda raznih dozvola i punomoći
- uzimanje više novca za potrepštine koje se nabavljaju starijoj osobi
- onemogućavanje starije osobe da pređe živjeti u starački dom kako bi mogli i dalje koristiti mirovinu starije osobe
- nevraćanje materijalnih sredstava po završetku posudbe od starije osobe
- korištenje krivotvorene oporuke
- sklapanje različitih formulara umjesto starijih osoba
- korištenje kuće starije osobe bez plaćanja troškova (11).

1.3.4. Spolno nasilje

Spolno nasilje i maltretiranje je direktna ili indirektna integriranost u spolnu aktivnost bez odobrenja starije osobe (9).

Spolno nasilje može uključivati i nepristojne, drske i sramotne stavove od strane zlostavljača te dodirivanje intimnih dijelova tijela mimo volje starije osobe (12).

1.3.5. Socijalno nasilje

Socijalno nasilje fokusira se na sve vrste nasilja koje su izvršile osobe koja imaju socijalni učinak (16). Socijalno nasilje zbiva se ako se starijoj osobi ograničavaju svakodnevne aktivnosti, ukoliko se pričaju neistine o starijoj osobi ili ako se prisiljavaju druge osobe da se sa starijom osobom ne druže. Socijalno nasilje zahvaća i zabranu kretanja, aktivnosti, ograničavanje socijalnih komunikacija (16).

Suzbijanje negativnih rezultata povezanih s prisutnošću socijalnog nasilja iziskuje intervenciju cjelokupne zajednice fokusirane na jačanje pojedinca te obitelji (16).

2. CILJ

Ispitati znanje opće populacije o nasilju nad starijim osobama u obitelji.

Specifični ciljevi:

1. Ispitati postoji li razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na dob.
2. Ispitati postoji li razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na spol.
3. Ispitati postoji li razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na razinu obrazovanja.
4. Ispitati postoji li razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na bračni status.
5. Ispitati postoji li razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na mjesto stanovanja.

3. ISPITANICI I METODE

3.1. Ustroj studije

Istraživanje je provedeno po principu presječne studije (19).

3.2. Ispitanici

U ispitivanju koje je provedeno tijekom siječnja i veljače 2021. godine sudjelovalo je ukupno 466 ispitanika.

Faktori uključenja su ispitanici starosti od 18 do 60 godina.

Faktor isključenja su osobe mlađe od 18 godina, stariji od 60 godina i oni ispitanici koji nisu riješili anketu.

3.3. Metode

Ispitivanje je provedeno anonimnim upitnikom koji je preuzet od Službe za javnozdravstvenu gerontologiju uz odobrenje autora (28). Isti je podijeljen na društvenim mrežama. Anketni upitnik sadrži demografske podatke ispitanika te pitanja vezana uz temu o znanju o nasilju nad starijim osobama u obitelji.

3.4. Statističke metode

U navedenom istraživanju su upotrebljavani postupci obrade i dokumentiranja podataka shodno definiranim problemima. Za ispitivanje razlika u odgovorima korištene su kategorijalne varijable Hi kvadrat test, T test za ispitivanje razlika rezultata između dvije nezavisne grupe ispitanika, jednosmjerna analiza varijance za provjeru razlika u rezultatima među više skupina ispitanika. Za ispitivanje povezanosti između varijabli upotrebljavana je Pearsonova, Spearmanova i Point biserijalna korelacija. Kao ljestvica statističke relevantnosti korištena je vrijednost $p < 0,05$. Za analizu je korišten statistički paket IBM SPSS 25, proizveden u Chicago, SAD, 2017. godine.

4. REZULTATI

U ispitivanju je sudjelovalo 466 ispitanika, od toga je u ispitivanom uzorku 395 ispitanica (84,9 %), 311 (66,6 %) ispitanika u dobi od 18 do 30 godine, 231 (49,8 %) sa završenom srednjom stručnom spremom, 324 (70 %) živi u gradu, 307 (65,9 %) ih je po bračnom statusu neoženjeno/ neudano te ih 342 (73,7 %) ne živi u istom kućanstvu sa starijom osobom.

Tablica 1. Obilježje ispitivanog uzorka

		N (%)	χ^2	P*
Spol	Muško	70 (15,1)	227,151	< 0,001
	Žensko	395 (84,9)		
	Nedostaje	1		
Dob	18 – 30	311 (66,6)	457,687	< 0,001
	31 – 40	75 (16,3)		
	41 – 50	52 (11,3)		
	51 – 60	22 (4,8)		
	Nedostaje	6		
Razina obrazovanja	OŠ	1 (0,2)	392,056	< 0,001
	SSS	231 (49,8)		
	VŠS	120 (25,9)		
	VSS	108 (23,3)		
	Doktor znanosti	4 (0,9)		
	Nedostaje	2		
Mjesto stanovanja	Grad	324 (70)	73,920	< 0,001
	Selo	139 (30)		
	Nedostaje	3		
Bračni status	Izvanbračna zajednica	17 / (3,6)	504,558	< 0,001
	Neoženjen/ neudana	307 (65,9)		
	Oženjen/ udana	136 (29,2)		
	Razveden/ razvedena	6 (1,3)		
Živi li u Vašem kućanstvu osoba starija od 65 godina	Da	122 (26,2)	104,310	< 0,001
	Ne	342 (73,7)		
	Nedostaje	2		

Iz tablice 2 može se izdvojiti da starije osobe najčešće zlostavljaju poznati ljudi ili članovi obitelji što smatra 77,3 % ispitanika. Također, 89,9 % ispitanika smatra kako se nasilje nad starijim osobama događa u svim društvenim slojevima, te kako 448, odnosno 96,1 %, ispitanika smatra kako žrtve vrlo rijetko preziru svoje zlostavljače. Ostali relevantni podaci o znanju ispitanika o nasilju nad starijim osobama nalaze se u tablici broj 2.

Tablica 2. Učestalost odgovora na prvi dio pitanja dijela upitnika o znanju ispitanika o nasilju nad starijim osobama

		N (%)	χ^2	P*
Stare ljude najčešće zlostavljaju nepoznati ljudi	Točno	106 (22,7)	138,446	< 0,001
	Netočno	360 (77,3)		
Zlostavljanje starijih osoba se događa samo u nižim društvenim slojevima	Točno	47 (10,1)	296,961	< 0,001
	Netočno	419 (89,9)		
Starije osobe uvijek preziru svoje zlostavljače i prijavljuju zlostavljanje	Točno	18 (3,9)	396,781	< 0,001
	Netočno	448 (96,1)		
Nasilje nad starijim osobama je ozbiljan društveni problem	Točno	449 (96,4)	400,481	< 0,001
	Netočno	17 (3,6)		
Starije i mlađe odrasle osobe reagiraju slično na zlostavljanje	Točno	152 (32,6)	56,318	< 0,001
	Netočno	314 (67,4)		

* χ^2 test

Iz tablice 3 vidljivo je kako značajno više ispitanika smatra kako je točno da djeca koja se nasilno ponašaju prema ostarjelim roditeljima su zasigurno i sama bila izložena nasilničkim radnjama ($\chi^2 = 89,305$; $P < 0,001$), značajno više ispitanika smatra kako je netočno da se koncepti prevencije i intervencije u slučajevima zlostavljanja djece ne mogu implementirati na slučajeve zlostavljanja starijih ($\chi^2 = 27,888$; $P < 0,001$), značajno više ispitanika smatra kako je netočno da činjenje doživljaja straha ili smanjivanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama ne čini nasilje nad starijim osobama ($\chi^2 = 262,876$; $P < 0,001$),

značajno više ispitanika smatra kako je točno da se porast broja zlostavljanih starijih osoba povećava sukladno sve većem udjelu starijih osoba ($\chi^2 = 109,605$; $P < 0,001$), značajno više ispitanika smatra kako je netočno da njegovatelji starije osobe mogu zanemariti zbog prekomjernog konzumiranja alkohola ($\chi^2 = 56,318$; $P < 0,001$).

Tablica 3. Učestalost odgovora na drugi dio pitanja dijela upitnika o stavovima prema osobama s mentalnim poteškoćama

		N (%)	χ^2	P*
Djeca koja zlostavljaju ostarjele roditelje su najvjerojatnije i sama bila zlostavljana	Točno	335 (71,9)	89,305	< 0,001
	Netočno	131 (28,2)		
Modeli prevencije i intervencije u slučajevima zlostavljanja djece ne mogu se primijeniti na slučajeve zlostavljanja starijih	Točno	176 (37,8)	27,888	< 0,001
	Netočno	290 (62,2)		
Uzrokovanje osjećaja straha ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama ne predstavlja nasilje nad starijim osobama	Točno	58 (12,4)	262,876	< 0,001
	Netočno	408 (87,6)		
Porast broja zlostavljanih starijih osoba se povećava sukladno sve većem udjelu starijih osoba	Točno	346 (74,2)	109,605	< 0,001
	Netočno	120 (25,8)		
Njegovatelji starije osobe mogu zanemariti zbog prekomjernog konzumiranja alkohola	Točno	104 (22,3)	142,841	< 0,001
	Netočno	362 (77,7)		

* χ^2 test

U tablici 4 prikazana je srednja vrijednost dijela upitnika koji se odnosi na znanje opće populacije o nasilju nad starijim osobama, uključena su pitanja od 7. do 16. Srednja vrijednost znanja opće populacije o nasilju nad starijem osobama u uzorku iznosi 8,045; SD = 1,340.

Tablica 4. Deskriptivni podaci dijela upitnika koji se odnosi na znanje opće populacije o nasilju nad starijim osobama

	M (min – max)	SD
Znanje opće populacije o nasilju nad starijim osobama	8,045 (4 - 10)	8,045

Iz tablice 5 uočljivo je kako postoji značajna razlika u znanju opće populacije o nasilju nad starijim osobama između ispitanika podijeljenih po spolu ($T = -1,922$; $P = 0,04$).

Značajna razlika u znanju postoji i s obzirom na mjesto stanovanja ($T = 1,998$; $P = 0,04$). Također značajna razlika u stavovima postoji i s obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika ($F = 5,702$; $P = 0,004$), post hoc usporedbama (Tukey) pokazalo se kako značajno bolje znanje o nasilju nad starijim osobama imaju ispitanici sa završenom visokom stručnom spremom naspram ispitanika koji imaju završenu srednju stručnu spremu ($P = 0,003$).

Kako se samo jedan ispitanik izjasnio kako je završio osnovnu školu, a 4 se izjasnilo da su završili doktorat, oni su isključeni iz statističke obrade. Također značajna razlika u stavovima postoji i s obzirom na bračni status ispitanika ($F = 3,67102$; $P = 0,01$), post hoc usporedbama (Tukey) pokazalo se kako značajno bolje znanje o nasilju nad starijim osobama imaju ispitanici koji su oženjeni/udane naspram ispitanika koji su neoženjeni/neudane ($P = 0,006$).

Tablica 5. Deskriptivni podatci, rezultati T testa i jednosmjerne analize varijance znanja o nasilju nad starijim osobama

		M (min – max)	SD	T	P*																																																																					
Spol	Muško	7,771 (4 – 10)	1,505	-1,922	0,04																																																																					
	Žensko	8,111 (4 – 10)	1,337			Mjesto stanovanja	Grad	8,138 (4 – 10)	1,272	1,998	0,04	Selo	7,863 (4 – 10)	1,517	Živi li u Vašem kućanstvu osoba starija od 65 godina	Da	8,073 (4 – 10)	1,227	0,127	0,89	Ne	8,055 (4 – 10)	1,405			M (min – max)	SD	F	P†	Dob	18 - 30	8,151 (4 – 10)	1,322	1,673	0,17	31 - 40	7,960 (5 – 10)	1,299	41 - 50	7,865 (4 – 10)	1,455	51 - 60	7,636 (5 – 10)	1,760	Razina obrazovanja	OŠ	9,000 (7 – 7)		5,702	0,004	SSS	7,852 (4 – 10)	1,467	VŠS	8,141 (5 – 10)	1,225	VSS	8,370 (5 – 10)	1,257	Doktor znanosti	9,000 (9 – 9)	<0,001	Bračni status	Izvanbračna zajednica	8,235 (7 – 10)	0,831	3,671	0,01	Neoženjen/neudana	8,192 (4 – 10)	8,192	Oženjen/udata	7,735 (4 – 10)	1,471
Mjesto stanovanja	Grad	8,138 (4 – 10)	1,272	1,998	0,04																																																																					
	Selo	7,863 (4 – 10)	1,517			Živi li u Vašem kućanstvu osoba starija od 65 godina	Da	8,073 (4 – 10)	1,227	0,127	0,89	Ne	8,055 (4 – 10)	1,405			M (min – max)	SD	F	P†	Dob	18 - 30	8,151 (4 – 10)	1,322	1,673	0,17	31 - 40	7,960 (5 – 10)	1,299		41 - 50	7,865 (4 – 10)	1,455			51 - 60	7,636 (5 – 10)	1,760	Razina obrazovanja	OŠ	9,000 (7 – 7)		5,702	0,004		SSS	7,852 (4 – 10)	1,467			VŠS	8,141 (5 – 10)	1,225	VSS	8,370 (5 – 10)	1,257	Doktor znanosti	9,000 (9 – 9)	<0,001	Bračni status	Izvanbračna zajednica	8,235 (7 – 10)		0,831	3,671	0,01			Neoženjen/neudana	8,192 (4 – 10)	8,192	Oženjen/udata	7,735 (4 – 10)	1,471
Živi li u Vašem kućanstvu osoba starija od 65 godina	Da	8,073 (4 – 10)	1,227	0,127	0,89																																																																					
	Ne	8,055 (4 – 10)	1,405					M (min – max)	SD	F	P†	Dob	18 - 30	8,151 (4 – 10)	1,322	1,673	0,17	31 - 40	7,960 (5 – 10)	1,299		41 - 50	7,865 (4 – 10)	1,455			51 - 60	7,636 (5 – 10)	1,760	Razina obrazovanja	OŠ	9,000 (7 – 7)		5,702	0,004	SSS	7,852 (4 – 10)	1,467		VŠS	8,141 (5 – 10)	1,225				VSS	8,370 (5 – 10)	1,257			Doktor znanosti	9,000 (9 – 9)	<0,001	Bračni status	Izvanbračna zajednica	8,235 (7 – 10)	0,831	3,671	0,01		Neoženjen/neudana	8,192 (4 – 10)	8,192	Oženjen/udata			7,735 (4 – 10)	1,471	Razveden/razvedena	8,000 (7 – 10)	1,095			
		M (min – max)	SD	F	P†																																																																					
Dob	18 - 30	8,151 (4 – 10)	1,322	1,673	0,17																																																																					
	31 - 40	7,960 (5 – 10)	1,299																																																																							
	41 - 50	7,865 (4 – 10)	1,455																																																																							
	51 - 60	7,636 (5 – 10)	1,760			Razina obrazovanja	OŠ	9,000 (7 – 7)		5,702	0,004	SSS	7,852 (4 – 10)	1,467	VŠS	8,141 (5 – 10)	1,225	VSS	8,370 (5 – 10)	1,257	Doktor znanosti	9,000 (9 – 9)	<0,001	Bračni status	Izvanbračna zajednica	8,235 (7 – 10)	0,831	3,671	0,01	Neoženjen/neudana	8,192 (4 – 10)	8,192	Oženjen/udata	7,735 (4 – 10)	1,471	Razveden/razvedena	8,000 (7 – 10)	1,095																																				
Razina obrazovanja	OŠ	9,000 (7 – 7)		5,702	0,004																																																																					
	SSS	7,852 (4 – 10)	1,467																																																																							
	VŠS	8,141 (5 – 10)	1,225																																																																							
	VSS	8,370 (5 – 10)	1,257																																																																							
	Doktor znanosti	9,000 (9 – 9)	<0,001																																																																							
Bračni status	Izvanbračna zajednica	8,235 (7 – 10)	0,831	3,671	0,01																																																																					
	Neoženjen/neudana	8,192 (4 – 10)	8,192																																																																							
	Oženjen/udata	7,735 (4 – 10)	1,471																																																																							
	Razveden/razvedena	8,000 (7 – 10)	1,095																																																																							

* T test

† Jednosmjerna analiza varijance

Iz tablice 6 vidljivo je kako postoji niska negativna korelacija znanja o nasilju nad starijim osobama i dobi ispitanika ($r = -0,103$; $P = 0,02$), na način da je veće znanje povezano s mlađom životnom dobi. Također postoji niska negativna povezanost znanja o nasilju nad starijim osobama i mjesta stanovanja ispitanika ($r = -0,093$; $P = 0,04$), na način da je veće znanje povezano sa životom u gradu ispitanika. Od ostalih varijabli postoji niska pozitivna povezanost dobi i razine obrazovanja ($r = 0,127$; $P = 0,007$), na način da što je veća dob, veća je razina obrazovanja. Niska negativna povezanost postoji između mjesta stanovanja i života u istom kućanstvu s osobom starijom od 65 godina ($r = -0,173$, $P < 0,001$), na način da je život sa starijim od 65 godina povezan sa životom na selu.

Tablica 6. Povezanost znanja o nasilju nad starijim osobama s demografskim varijablama

		2.	3.	4.	5.	6.
1. Znanje o nasilju nad starijim osobama	r	0,089	-0,103	0,086	-0,093	-0,006
	P*	0,05	0,02	0,06	0,04	0,89
	N	465	460	464	463	464
2. Spol	r		-0,032	0,062	-0,026	0,008
	P†		0,49	0,18	0,58	0,87
	N		459	463	462	463
3. Dob	r			0,127	-0,023	-0,049
	P‡			0,007	0,62	0,29
	N			458	457	458
4. Obrazovanje	r				-0,022	-0,019
	P‡				0,643	0,676
	N				461	462
5. Mjesto stanovanja	r					-0,173
	P†					< 0,001
	N					461
6. Živi li u Vašem kućanstvu osoba starija od 65 godina	r					-
	P†					-
	N					-

* Pearsonova korelacija

† Point biserialna korelacija

‡ Spearmanova korelacija

5. RASPRAVA

Starije osobe čine posebno krhku i kompleksnu skupinu ljudi, a njihov se broj u današnjem svijetu ubrzano povećava. Povećanjem životnog standarda i bolja zdravstvena zaštita dovela je do produljenja životnog vijeka i sve većeg broja starijih ljudi od 65 godina. Zlostavljanje nad starijim osobama u današnjem svijetu obilježeno je velikim brojem čimbenika koji nerijetko onemogućavaju njegovo poznavanje i rješavanje. Nasilje nad starijima u obitelji teško je dokazati samim time jer je prožeto nekima od čimbenika kao što su: stid, strah od nerazumijevanja okoline, osjećaj bespomoćnosti, osjećaj krivnje jer misle da nešto nisu dobro napravili i strah od posljedica ako otkriju svoju situaciju trećoj osobi. Slično istraživanje u Hrvatskoj provela je Rusac (2009.) te je na uzorku ispitanika iz grada Zagreba utvrđena statistički značajna razlika kod narednih sociodemografskih varijabli: životna starost, stručna sprema, roditeljski status i egzistencijski status (27). O nasilju nad starijim osobama u obitelji još uvijek se malo govori.

U istraživanju koje je provedeno anonimnim upitnikom koji je podijeljen na društvenim mrežama sudjelovalo je 466 ispitanika s ciljem utvrđivanja znanja opće populacije o nasilju nad starijim osobama u obitelji te istražiti postoje li razlike u znanju u odnosu na životnu starost, spol, mjesto boravka i obrazovanje. Od ukupnog broja ispitanika 395 (84,9 %) je žena i 70 (15,1) muškaraca u dobi od 18 do 60 godina. Najznačajniji broj ispitanika (66,6 %) je u dobi od 18 do 30 godina.

Statistički podaci su pokazali kako postoji važna razlika u znanju opće populacije o nasilju nad starijim osobama između ispitanika na način da ispitanici ženskog spola pokazuju značajno bolje znanje o nasilju nad starijim osobama.

Većina ispitanika, njih 231, ima završenu srednju stručnu spremu dok višu ima završeno 120 ispitanika a visoku stručnu spremu ima 108 ispitanika, pri čemu je došlo do zaključka kako ispitanici sa završenim visokim obrazovanjem imaju bolje znanje o nasilju nad starijim osobama. Kada uzimamo u obzir razinu obrazovanja, rezultati istraživanja sukladni su s istraživanjima Li i suradnika, te pokazuju kako ispitanici s višom ili visokom stručnom spremom imaju značajno bolje znanje o socijalnim odnosima. Niži socijalni status, odnosno pripadnost nižim društvenim klasama, vjerojatno umanjuje socioekonomske izvore koji su važni za održavanje dobrih društvenih ishoda (16).

Prema mjestu stanovanja iz ankete je vidljivo da više ispitanika živi u gradskom području, njih 324, dok u selu živi 139 ispitanika. Značajna razlika postoji i s obzirom na mjesto stanovanja u smislu da ispitanici koji žive u gradu pokazuju značajno bolje znanje o nasilju nad starijim osobama. Rusac (2009.) u svom istraživanju navodi da su u području znanstveno-istraživačkog rada neophodna detaljnija istraživanja kompleksnosti nasilja u gradskim i ruralnim sredinama (27).

S obzirom na većinom mlađu populaciju ispitanika, bračni status kod 307 ispitanika je neoženjen i neudana, dok oženjenih ima 139 te razvedenih 6 ispitanika.

U kućanstvima u kojima ispitanici žive većinom nema starijih osoba, i tako je kod 342 ispitanika, dok 122 ispitanika žive u kućanstvu sa starijom osobom.

Starenje i starost su segment ljudskoga života koji sa samim procesom starenja donosi mnoštvo izmjena i zadaća u prilagodba kako za pojedinca tako i za cijelu zajednicu i društvo (15).

Zlostavljanje starijih osoba prikriveno je mnoštvom zagonetki iz različitih opravdanja i motiva, a manjak pouzdanih i preciznih statističkih podataka i dokumenata ne dokazuje da nasilja nema.

U podmakloj starosti svaka treća stara osoba ovisna je o kontinuiranoj zdravstvenoj skrbi i tuđoj pomoći i podršci (17).

Postotak starijih osoba se ubrzano povećava, tom porastu pogoduje smanjenje prirodnog prirasta, bolja zdravstvena zaštita te napose povećanje i poboljšanje životnog standarda (18).

Nadalje, na pitanje zlostavljaju li stare ljude najčešće nepoznati ljudi, ispitanici su u velikoj većini od (77,3 %) odgovorili da starije ljude najčešće zlostavljaju poznati ljudi ili članovi obitelji.

Raspoznavanje i otkrivanje bezobzirnog i protupravnog ponašanja prema starijim osobama nije lako otkriti ni samim žrtvama nasilja jer nasilje ne mora biti samo fizičko nasilje, žrtve jednostavno mogu živjeti u kontinuiranom i naviknutom osjećaju straha (6).

Nasilje nad starijima još je uvijek izuzetno malo identificirano i rasvijetljeno te se kriju velike raspodjele i varijacije u definiranju i strukturiranju nasilja nad starijima, ali je sukladno rezultatima razumljivo da se, bez obzira na društvene, financijske i ruralne razlike, nasilje nad starijim osobama događa u svim društvima i socijalnim slojevima, neovisno o društvenom statusu starijih koji su mu podvrgnuti (18).

Iz rezultata istraživanja vidljivo je da starije osobe u velikoj mjeri (96,1 %) štite i ne preziru svoje zlostavljače i da vrlo rijetko prijavljuju nasilni čin.

Starije osobe često poriču nasilje u obitelji zbog osjećaja srama i stida te osjećaja da ako nasilni čin prijave institucijama će biti premještene u ustanove, osjećaja da bi se nasilni čin mogao intenzivirati i da bi moglo biti još agresivnije i odlučnije ukoliko prijave nasilnika, strah da ih se neće razumjeti, strah da će sva briga o njima nestati, doživljaj krivnje da će zlostavljač biti sankcioniran zatvorskom kaznom (20).

Većina starijih osoba koji su žrtve često odbacuju tvrdnju da vlastito dijete može biti nasilnik i tu tvrdnju ne žele priznati, što dovodi do pomiješanih osjećaja, zbunjenosti, osjećaja pogreške kao i instinkta zaštite djeteta od krivnje čime čak žrtva štiti zlostavljača i ne prijavljuje ga institucijama (6).

Nasilnici koji zlostavljaju svoje roditelje često su i sami zlostavljani u djetinjstvu, što doprinosi formiranju osobe podložne nasilnom ponašanju i zlostavljanju (21).

Značajno veći udio ispitanika od 96 % pokazao je kako je nasilno ponašanje nad starijim ljudima izuzetno velik društveni problem. Nasilje nad starijim osobama obuhvaća ozbiljan društveni problem i njegovi se negativni efekti manifestiraju u najrazličitijim sferama društvenog života kao što su uvećani zdravstveni troškovi i uvećani troškovi socijalne skrbi. Neophodno je pridati posebnu pažnju senzibilizaciji i edukaciji široke javnosti o problematici nasilja nad starijim osobama u obitelji te učiniti početne radnje za poboljšavanje pomoći osjetljivoj skupini stanovništva (22).

Iz rezultata istraživanja jasno je vidljivo da 89 % ispitanika smatra da je nasilje radnja koja se odvija u svim društvenim slojevima. Nasilje nad starijim osobama zbiva se u svim društvenim slojevima nezavisno o socioekonomskom statusu (23). Otkrivanje incidenata nasilja nad starijim osobama u obitelji kreira mnoštvo osobnih i stručnih dvojbi kod svakog stručnjaka koji s nasiljem dolazi u kontakt (24).

Svaka starija individua ima pravo na svoju autonomnost i autonomnost svoje obitelji, a usprkos činjenici da je obiteljsko nasilje nad starijim osobama pod oštrom društvenom kritikom, shvatljivo je i razumljivo da članovi obitelji u kojoj se nasilja događa o tome nerado pričaju. Shodno tome, prevladava stajalište da starija osoba koja je žrtva nasilja u obitelji ima pravo skrivati nasilje koje doživljava u svome domu jer je to središte privatnosti osobe koja nasilje doživljava.

Valja istaknuti da kod najvećeg broja slučajeva izvršenja nasilnog čina nad starijom osobom postoji bliska i snažna poveznica između nasilnika i žrtve. Najčešće je riječ o emocionalnoj i obiteljskoj vezi koji su na neki način ovisni jedni o drugima (25).

Iz istraživanja se može zaključiti da većina ispitanika smatra kako njegovateljevo prekomjerno konzumiranje alkohola ne može značajno ugroziti i zanemariti stariju osobu u

obitelji. Iako pojedini autori smatraju kako su neumjerena konzumacija alkoholnih pića i izloženost starijih osoba nasilju u obitelji blisko isprepleteni (26) i čine kako osobni tako i društveni problem.

Istraživanje koje je provedeno doprinijelo je mogućem rastućem zanimanju upravo za problematiku nasilja nad starijim osobama u obitelji te nadogradnju postojeće percepcije o doživljaju nasilja nad starijim osobama u obitelji.

6. ZAKLJUČAK

Nakon obavljenog istraživanja i obrađenih podataka može se zaključiti sljedeće:

1. S obzirom na spol utvrđeno je da žene imaju značajno bolje znanje o nasilju nad starijim osobama u obitelji.
2. Vidljivo je da postoji značajna razlika u znanju s obzirom na mjesto stanovanja, na način da ispitanici koji žive u gradu pokazuju bolje znanje o nasilju nad starijim osobama u obitelji.
3. Također značajna razlika postoji u stavovima i s obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika, pokazalo se kako značajno bolje znanje o nasilju nad starijim osobama u obitelji imaju ispitanici koji imaju završenu visoku stručnu spremu naspram ispitanika koji imaju završenu srednju stručnu spremu.
4. Također značajnu razliku u stavovima pokazali su ispitanici s obzirom na bračni status. Ispitanici koji u braku (oženjeni/udane) imaju bolje znanje o nasilju nad starijim osobama.
5. Većina ispitanika smatra kako je netočno da izazivanje osjećaja straha ili uskraćivanja slobode kretanja ili komuniciranja s trećom osobom ne predstavlja nasilje nad starijom osobom.
6. Jednako tako velika većina ispitanika se slaže s činjenicom da se nasilje nad starijim ljudima događa u svim društvenim slojevima.

7. SAŽETAK

Cilj: Ispitati znanje opće populacije o nasilju nad starijim osobama u obitelji prema dobi, spolu, razini obrazovanja, mjestu stanovanja i bračnom statusu.

Ustroj studije: Istraživanje je provedeno po principu presječne studije.

Ispitanici i metode: U istraživanju je korišten upitnik koji se sastojao od 16 pitanja. Ispitanici su bili predstavnici opće populacije starosti od 18 do 60 godina.

Rezultati: U istraživanju je sudjelovalo 466 ispitanika. Stavovi da stare ljude najčešće zlostavljaju nepoznati ljudi uglavnom su netočni (N = 360, 77,3 %).

Mišljenje da se zlostavljanje starijih osoba događa samo u nižim društvenim slojevima isto tako se pokazalo netočnim (N = 419, 89,9 %).

449 ispitanika ili 96,4 % smatra da je nasilje nad starijim osobama ozbiljan društveni problem.

Stavovi da starije i mlađe odrasle osobe slično reagiraju na zlostavljanje smatra netočnim 314 ili 67,4 % ispitanika.

335 ispitanika ili 71,9 % smatra da djeca koja su i sama bila zlostavljana najčešće zlostavljaju svoje roditelje.

Čak 408 ili 87,6 % ispitanika smatra da utjerivanje straha ili ograničavanja slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama predstavlja čin nasilje nad starijim osobama.

Vezano za konzumiranje alkohola, 362 ispitanika ili 77,7 % smatra da će njegovatelj starije osobe zanemariti zbog prekomjernog uživanja u alkoholu.

Zaključak: Većina ispitanika slaže se da se zlostavljanje starijih osoba događa u svim društvenim slojevima te da je nasilje nad starijim osobama ozbiljan društveni problem.

Ključne riječi: nasilje; obitelj; starije osobe; stavovi opće populacije

8. SUMMARY

„KNOWLEDGE OF THE GENERAL POPULATION VIOLENCE AGAINST THE ELDERLY IN THE FAMILY“

Objective: To examine the knowledge of the general population about violence against the elderly in the family according to age, gender, level of education, place of residence and marital status.

Study structure: The research was conducted as a preliminary study.

Subjects and methods: A questionnaire consisting of 16 questions was used in the study. The respondents were from the general population aged 18 to 60 years.

Results: 466 respondents participated in the research. Opinions that older people are most often abused by strangers are mostly incorrect (N = 360, 77.3 %).

The opinion that elder abuse occurs only in the lower social strata is also incorrect (N = 419, 89.9 %).

449 respondents or 96.4 % believe that violence against the elderly is a serious social problem.

Attitudes that older and younger adults react similarly to abuse are considered incorrect by 314 or 67.4 % of respondents.

335 or 71.9 % of respondents believe that children who have been abused in childhood more often abuse their parents.

Feelings of fear or restriction of freedom of movement or communication with third parties is also considered as an act of violence against the elderly by 408 or 87.6 % of respondents.

Regarding alcohol consumption, 362 respondents or 77.7 % believe that an elderly caregiver will neglect elderly due to excessive alcohol consumption.

Conclusion: Significant differences were found in the responses of the respondents with respect to all groups from this study. Almost all respondents agree that elder abuse occurs in all social strata and that violence against the elderly is a serious social problem.

Key words: violence; family; elderly people; attitudes of the general population

9. LITERATURA

1. Ajduković M. Društvena skrb o starijim osobama-izazovi 21 stoljeća, U: Starost i starenje-izazovi današnjice: Zbornik radova. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi;1995.
2. Konfucije. Izreke. Zagreb: Nova akropola;2006
3. Rusac S. Nasilje nad starijim osobama. Ljetopis socijalnog rada. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada;2006.
4. Unitet Nations: Population Aging and Development 2009: New York, 2009.
5. Despot Lučanin J: Iskustvo starenja, Naklada Slap, 2003.
6. Zloković J. Nasilje djece nad roditeljima - Obiteljska tajna? Rijeka.2009.
7. Benokraitis N. V. Marriages and Families – Changes, Choices and Constraints. Prentice Hall, New Jersey, 29. 2002.
8. World Health Organization. Missing Voices, Views of older persons on elder abuse. Geneva, 2002.
9. Rusac S, Čizmin A. Nasilje nad starijim osobama u ustanovama. Medica Jadertina 2011;41(1-2):51-58.
10. Vujić I. Rusac S. Financijsko zlostavljanje starijih osoba. Revija za socijalnu politiku 2017.;24(3):321-341.
11. Rusac S. Nasilje nad starijim osobama. Ljetopis socijalnog rada 2006.;13(2):331-346.
12. Žilić M, Janković J. Nasilje. Socijalne teme 2016);1(3):67-87.
13. Martinjak D, Filipović H. Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu). 2019 26(2):621-653.
14. Ajduković D, Ajduković M. Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti. Medicina Fluminensis.;46(3):292-299
15. Štambuk A, Rusac S, Skokandić L. Profil neformalnih njegovatelja starijih osoba u gradu Zagrebu. Revija za socijalnu politiku. 2019 26(2):189-205.

16. Li C-I, Lin C-H, Lin W-Y, Liu C-S, Chang C-K, Meng N-H, et al. Successful aging defined by health-related quality of life and its determinants in community-dwelling elders. *BMC Public Health*. 2014;14:1013.
17. Perleth M, Jakubowski E, Busse R. What is „best practice“ in health care? State of the art and perspectives in improving the effectiveness and efficiency of the European health care systems. *Health Policy*. 2001;56:235-50.
18. Žilić M, Janković J. Nasilje. *Socijalne teme*. 2016 1(3):67-87.
19. Marušić M. i sur. *Uvod u znanstveni rad u medicini*. 5. izd. Udžbenik. Zagreb: Medicinska naklada; 2014.
20. Slipčević A. *Nasilje nad starijim osobama*. Završni rad. Sveučilište u Splitu. 2014.
21. Krišto M. *Nasilje u obitelji*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu odsjek u Petrinji. 2017.
22. Ogresta J, Rusac S, Ajduković M. Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji. *Revija za socijalnu politiku*. 2008.
23. Krstulović S. *Tjelesno, psihičko i ekonomsko zanemarivanje osoba starije dobi izvršeno prije smještaja u ustanovu socijalne skrbi*. Završni rad. Sveučilište u Dubrovniku. 2018.
24. Ajduković D, Ajduković M. *Nasilje u obitelji: što zdravstveni djelatnici mogu učiniti*. *Medicina Fluminensis*. 2010 46(3):292-299.
25. Bežovan G, Mrdeža I, Bratoš P. *Ceraneo. Izazovi prevencije nasilja nad osobama starije životne dobi*. Zagreb. 2018.
26. Rusac S. *Elderly Abuse and Alcohol Consumption*. *Collegium Antropologicum*. 2015 (Cted22.02.2021);39(4):86975.
27. Rusac S. *Nasilje nad starim osobama u obitelji na području grada Zagreba*. Izvorni znanstveni članak. *Pravni fakultet Sveučilišta u zagrebu. Studijski centar socijalnog rada*; 2009
28. *Test znanja za prepoznavanje nasilja nad starijim osobama u obitelji*, Služba za javnozdravstvenu gerontologiju-Referentni centar Ministarstva zdravstva RH za zaštitu starijih osoba. Dostupno na: www.stampar.hr/gerontologija

11. PRILOZI

Odobrenje autora za korištenje upitnika

Antoaneta Vučica <antoanetavu@gmail.com>

ned, 8. stu 2020.
09:47

prima branko.kolaric

Poštovani prof.dr.sc. Kolarić,
lijepo Vas molim odobrenje za korištenje TESTA ZNANJA ZA PREPOZNAVANJE
NASILJA NAD STARIJOM OSOBOM U OBITELJI, navedeni bih koristila za izradu moga
diplomskog rada.

Studentica sam Diplomskog studija sestinstva u Slavanskom Brodu, a zaposlena u Općoj
županijskoj bolnici Požega.

Srdačno Vas pozdravljam,
Antoaneta Vučica

Branko Kolarić <Branko.Kolaric@stampar.hr>

ned, 8. stu 2020.
10:19

prima ja

Poštovana,
Nemam primjedbi na to da koristite test
Sretno u istraživanju.
Kad završite pošaljite mi rezultate
Srdačno,
BK

Prof. prim. dr. sc. Branko Kolarić, dr. med.

From: Antoaneta Vučica <antoanetavu@gmail.com>

Sent: Sunday, November 8, 2020 9:47:13 AM

To: Branko Kolarić <Branko.Kolaric@stampar.hr>

Subject: Zamolba za upitnik